

OMAVALVONTAOPAS LIHANAUTA- JA EMOLEHMÄTILOILLE

Jenni Jokio

Opinnäytetyö
Marraskuu 2012

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Luonnonvara- ja ympäristöala

Tekijä(t) JOKIO, Jenni	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 09.11.2012
	Sivumäärä 24	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi OMAVALVONTAOPAS LIHANAUTA-JA EMOLEHMÄTILOILLE		
Koulutusohjelma Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) RIIPINEN, Mirja		
Toimeksiantaja(t) Maitoa- ja naudanlihaa Keski-Suomesta -hanke		
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tilaajana toimi Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta koulutushanke. Omavalvontasuunnitelman teko on jokaiselle maatilalle tullut pakolliseksi vuonna 2006. Omavalvontasuunnitelmassa maatalousyrittäjän on kuvattava oman yrityksensä toimintatapoja tilan erilaisissa työympäristöissä. Tilan tuotantosuunnasta riippuen omavalvontakuvaus on aina erilainen. Omavalvontakuvauksessa on tärkeintä huomata tilalla olevat erityistä huomiota tarvitsevat työvaiheet ja asiat. Omavalvontakuvauksessa täytyy olla vähintään ne asiat kuvattuna, jotka alkutuotantoasetus määrittää. Mitä laajemmin kuvauksessa kerrotaan tilan toimintatavoista, sen helpommin asiat pysyy esimerkiksi uusi työntekijä ymmärtämään. Omavalvonnasta löytyy runsaasti lisätietoa Eviran sivustolta.</p> <p>Opinnäytetyössä keskityttiin lihanautatilojen ja emolehmätilojen omavalvonnan kuvaamiseen ja suunnitteluun. Näissä tuotantomuodoissa on erilaisia tuotantotiloja ja tarkkaavaisuutta sekä suunnitelmallisuutta vaativia työvaiheita. Työssä on liitteenä omavalvontapohja, johon tila voi kirjata omat toimintatapsa. Pohjan lopusta löytyy kohta kohdalta ohjeistus omavalvontakuvauksen kirjoittamiseen.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Omavalvonta, maatila, suunnitelma, alkutuotantoasetus, lihanautatila, emolehmätila		
Muut tiedot Liitteenä Omavalvontapohja		

Author(s) JOKIO, Jenni	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 09112012
	Pages 24	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title Self-supervision on beef cattle farms and suckler cow farms		
Degree Programme Degree Programme in Agriculture and Rural Industries		
Tutor(s) RIIPINEN, Mirja		
Assigned by Milk and Beef from Central Finland education project		
Abstract <p>The thesis was commissioned by Milk and beef from central Finland education project. Making a self-supervision plan has become obligatory for every farm in 2006. However, all farmers do not know this because many farms do not have a self-supervision plan at all. In the self-supervision plan farmers have to describe the different working methods in various environments on their farms. Depending on the farm's line of production the self-supervision plan is always different. In the self-supervision plan it is important to notice the different stages and things that need special attention. In the self-supervision plan the farmer must describe at least those things that the primary production decree defines. The broader the description is, the easier it is for a new employee to understand things. If you want more information about self-supervision, visit Evira's website.</p> <p>This thesis was focused on the planning and describing of the self-supervision on beef cattle farms and on suckler cow farms. There are different production places and working methods that need attention and planning in these production sectors. As an appendix there is a self-supervision template where farmers can write their own working methods. At the end of the template there are instructions of how to write a self-supervision description.</p>		
Keywords Self-supervision, farm, plan, extractive industry decree, beef cattle farm, suckler cow farm		
Miscellaneous Appendix Self-supervision template		

SISÄLTÖ

1	TYÖN LÄHTÖKOHDAT	3
1.1	Tehtävä ja tavoitteet.....	3
1.2	Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta koulutushanke.....	3
2	OMAVALVONNAN PERUSTEET	4
3	OMAVALVONNAN LAKITAUSTAT	4
4	MAATILOJEN LAATUJÄRJESTELMÄ	6
5	OMAVALVONTA TILATASOLLA	7
5.1	Eläintilojen puhtaanapito	7
5.2	Rehu- ja ruokintatilojen puhtaanapito	7
5.3	Laitteiden, säiliöiden ja kuljetusvälineiden puhtaanapito.....	8
5.4	Eläinten hoito.....	10
5.5	Rehun ja veden aistinvaraisen laadun valvonta	12
5.6	Haittaeläinten torjunta	12
5.7	Jätteen käsittely	13
5.8	Varotoimet tuotaessa ja myytäessä eläimiä.....	14
5.9	Rehun lisäaineiden, eläinlääkkeiden, kasvinsuojeluaineiden, lannoitevalmisteiden, biosidien ja vaarallisten kemikaalien käyttö ja säilytys	15
5.10	Henkilöstön perehdyttäminen elintarvikehygieniaan ja tartuntatautien torjuntaan	16
5.11	Tartuntatautien suojaus tilalla.....	17
6	YHTEENVETO	18
	LÄHTEET	19
	LIITTEET	21
	Liite 1 Omavalvontapohja	21

KUVIOT

Kuvio 1 Juoma-automaatti	9
Kuvio 2 Juoma-automaatin sisällä oleva letku kerää helposti likaa ja se pitää myös muistaa pestä	9
Kuvio 3 Vesikuppien puhdistus kerrotaan kuvauksessa	10
Kuvio 4 Väkirehuannostelija, josta eläimet saavat vapaasti väkirehua	10
Kuvio 5 Käsittelyhäkki.....	11
Kuvio 6 Lääkekaappi lääkkeiden ja muiden tarvikkeiden säilytykseen.....	16

1 TYÖN LÄHTÖKOHDAT

1.1 Tehtävä ja tavoitteet

Tässä opinnäytetyössä tarkoituksena on kertoa lihanauta- ja emolehmätiloilla tapahtuvasta omavalvonnasta. Opinnäytetyö kertoo, millaisia asioita tilalla olisi hyvä miettiä. Työssä kerrotaan aluksi omavalvonnan perusteista ja tarkoituksesta sekä lakitaustoista ja perehdytään sitten tarkemmin tilakohtaiseen omavalvontaan. Työssä selviää myös millainen omavalvontasuunnitelman tulisi olla, mitä omavalvonta oikeastaan tarkoittaa ja miksi omavalvontaa tarvitaan.

Tavoitteena on tuottaa selkeä ja helposti ymmärrettävissä oleva omavalvontaopas ja omavalvontapohja, jota jokainen tilallinen voisi hyödyntää ja täydentää omaan toimintaansa sopivaksi. Tavoitteena on myös saada tilalliset huomioimaan tilallaan olevat kriittiset pisteet, eli ne paikat, jotka vaativat erityistä huomiota esimerkiksi puhtaanapidon kannalta tai tautisuojausten näkökulmasta.

1.2 Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta koulutushanke

Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta on Jyväskylän ammattikorkeakoulun Luonnonvarainstituutin hallinnoima koulutushanke. Hankkeen tarkoituksena on tarjota Keski-Suomen maakunnan maataloustuottajille koulutuspäiviä, opintomatkoja, tukitoimintaa investoiville yrittäjille sekä pienryhmiä tietystä aiheesta kiinnostuneille viljelijöille. Projektin rahoittajana on Euroopan unionin maaseuturahasto, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013. Yksityisrahoituksen osuus on 10 % ja se kerätään osallistumismaksuina ja yritysyhteistyökumppaneilta, joita ovat mm. Valio osuuskunta maitosuomi, Saarioinen, Osuuskunta tuottajain maito, Osuuskunta Itämaito, Maitomaa ja HK Agri. Koulutushanke sai vuoden jatkoajan syksyllä 2012 ja jatkaa syksyyn 2013 asti painottuen naudanlihantuotantoon ja nurmiviljelyyn. (Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta koulutushanke 2012.)

2 OMAVALVONNAN PERUSTEET

Oma-
valvonta tarkoittaa elintarvikealan toimijan omaa järjestelmää, jolla toimija pyrkii varmistamaan, että elintarvike, alkutuotantopaikka ja elintarvikehuoneisto sekä siellä harjoitettava toiminta täyttävät niille elintarvikemääräyksissä asetetut vaatimukset. (L 13.1.2006/23; Oma-
valvonta 2012.)

Oma-
valvonta on saanut alkunsa, kun vuonna 1995 säädettiin jokaiselle elintarvikealan toimijalle pakollinen oma-
valvontasuunnittelu ja -toteutus. Kaiken takana on elintarvikelainsäädäntö, joka edellyttää kirjallista oma-
valvontasuunnitelmaa, jota noudatetaan ja päivitetään tarpeen mukaan. (Oma-
valvonta 2012.)

Oma-
valvonnan avulla halutaan myös turvata kuluttajia. Elintarvikkeiden tulee olla turvallisia kuluttajille, ja siitä on jokainen elintarvikealan toimija vastuussa omien tuotteidensa osalta. Oma-
valvonnan avulla voidaankin hallita elintarvikkeisiin liittyviä riskejä, joita niiden käsittelyssä, valmistuksessa tai säilytyksessä voi tulla. (Oma-
valvonta 2012.) Huolellisesti tehdyn oma-
valvontasuunnitelman myötä elintarvikealan toimija osoittaa myös vastuuta ja kiinnostusta elintarviketurvallisuuteen liittyen.

Jokaisella yrityksellä pitää olla myös vastuhenkilö, joka perehdyttää jokaisen työntekijän oma-
valvontaan ja siten oma-
valvonta onkin jokaisen työntekijän hallittavissa. Oma-
valvonnan toimivuutta on hyvä jokaisen työntekijän arvioida ja miettiä sitä kautta myös elintarvikkeiden turvallisuutta. (Oma-
valvonta 2012.)

3 OMAVALVONNAN LAKITAUSTAT

Elintarvikelaissa 23/2006 on määritetty lain tarkoitus, soveltamisalat, määritelmät ja erilaiset elintarvikkeisiin liittyvät vaatimukset. Siellä on myös mainittu alkutuotannon oma-
valvonta. Laissa on myös lueteltu erilaiset valvontajäsenet, jotka valvovat kukin omalla tasollaan oma-
valvonnan toteutusta. (L 13.1.2006/23.)

Alkutuotantoasetuksessa määritetään alkutuotantopaikan oma-
valvonnan vaatimukset. Asetuksen mukaan ”alkutuotannon toimijan on kuvattava alkutuotantopaikalla käytet-

tävät keskeiset menettelyt elintarvikelain 19 §:n mukaisen omavalvonnan toteuttamiseksi.” (A 16.2.2006/134.)

Omavalvonnassa on kuvattava seuraavat asiat:

Omavalvonnan kuvaaminen

- 1) *tilojen puhtaanapito;*
- 2) *laitteiden, säiliöiden, häkkien ja kuljetusvälineiden puhtaanapito;*
- 3) *eläinten puhtaanapito;*
- 4) *rehun ja veden aistinvaraisen laadun valvonta;*
- 5) *haittaeläinten torjunta;*
- 6) *jätteiden käsittely;*
- 7) *elintarviketurvallisuuden ja jäljitettävyyden varmistamiseksi tarpeelliset varotoimet tuotaessa eläimiä alkutuotantopaikalle;*
- 8) *rehun lisäaineiden, eläinlääkkeiden, kasvinsuojeluaineiden, lannoitevalmisteiden, biosidien ja vaarallisten kemikaalien käyttö ja säilytys; ja*
- 9) *henkilöstön perehdyttäminen elintarvikehygieniaan ja tartuntatautien torjuntaan.*

(A 16.2.2006/134.)

Alkutuotannon toimijan on myös pidettävä kirjanpitoa omavalvonnasta ja säilytettävä sitä kaksi vuotta. Toimijan on myös toimittaessaan eläimiä teurastamolle toimitettava sinne tiettyjä tietoja niistä. Näitä tietoja ovat seuraavat:

- 1) *elintarviketurvallisuuteen vaikuttavien eläinten sairauksien esiintyvyys alkutuotantopaikalla ja tieto muusta seikasta, joka voi vaikuttaa haitallisesti lähetettävistä eläimistä saatavien elintarvikkeiden turvallisuuteen;*
- 2) *voimassa olevat valvontaviranomaisen eläintautilain (55/1980) nojalla alkutuotantopaikalle antamat rajoittavat määräykset;*
- 3) *alkutuotantopaikalla havaitut poikkeamat lähetettävän eläimen terveydessä ja kunnossa tietojen toimittamisen ajankohtana;*
- 4) *lähetettävälle eläimelle käytetty varoajan omaava lääke sekä lääkkeen antamispäivämäärät ja varoajat;*
- 5) *lähetettävälle eläimelle annetun varoajan omaavan rehun nimi ja valmistaja sekä rehun käytön lopettamisajankohta;*
- 6) *tiedot ja tutkimustulokset alkutuotantopaikalla samasta eläinlajista otetuista seuraavista näytteistä:*

a) taudinaiheuttajien toteamiseksi otetut näytteet silloin, kun löydökset voivat vaikuttaa eläimistä saatavien elintarvikkeiden turvallisuuteen; ja

b) kansallisen vierasainevalvontaohjelman toteuttamisen tai lihantarkastuksen yhteydessä otetut näytteet silloin, kun tutkimuksissa todetaan vierasta ainetta yli maa- ja metsätalousministeriön vierasaineasetuksessa 13/EEO/2001 sallitun määrän;

7) alkutuotantopaikan samassa eläinlajissa todetut lihantarkastuslöydökset, jotka ovat samasta syystä aiheuttaneet useita koko ruhon tai osaruhon hylkäyksiä samassa teuraserässä taikka toistuvia koko ruhon tai osaruhon hylkäyksiä eri teuraserissä; ja

8) sen eläinlääkärin nimi ja yhteystiedot, jonka palveluja alkutuotantopaikalla tavallisesti käytetään.

(A 16.2.2006/134.)

Edellä olevat tiedot toimitetaan teurastamolle ketjuinformaatio-lomakkeella, esimerkiksi ilmoitettaessa sähköisesti teurastamojen tuottajasivuilla eläimiä teuraaksi. Tietojen on kuitenkin oltava perillä 24 tuntia ennen eläimen saapumista teurastettavaksi, vaikka tiedon lähettäisikin postitse. Näistäkin toimitetuista tiedoista on pidettävä kirjaa ja kirjanpitoa on säilytettävä vähintään yksi vuosi. Käytännössä tiedot ovat tallessa esimerkiksi Nasevassa ja teurastamojen tuottajasivuilla. (Alkutuotannon ketjuinformaatio 2012.)

4 MAATILOJEN LAATUJÄRJESTELMÄ

Suomalaiset maatilat ovat yksi osa elintarvikealan laatuketjua. Yli 20 000 suomalaista maatilaa on rakentanut tilalleen laatujärjestelmän. Laatujärjestelmään asetetaan tilan tavoitteet ja suunnitelmat sekä seurataan niiden toteutumista. Järjestelmän avulla arvioidaan myös tuloksia ja mietitään omia työtapoja ja menetelmiä. (Maatiloilla tehdään työtä laadun parantamiseksi n.d.; Poikela 2010.) Laatujärjestelmä on siis omavalvontaa astetta laajempi kuvaus tilan toiminnoista. Siinä on mukana laajemmin tilan toimintaan liittyvät asiat ja asioita on myös pohdittu enemmän.

Myös tilakohtainen omavalvonta on elintarvikkeiden laadun valvontaa. Jos tilalla on olemassa oleva laatujärjestelmä, voidaan siinä oleva omavalvontakuvaus katsoa ole-

van riittävä kuvaus tilan omaavalvonnasta, kunhan siihen sisältyy asetuksen 4§:ssä olevat asiat. (Tuotantoeläimet 2012.)

5 OMAVALVONTA TILATASOLLA

5.1 Eläintilojen puhtaanapito

Eläintilojen puhtaanapitoon liittyen kerrotaan jokaisen eläintilan kohdalla sille tilalle tyypilliset siivous- ja pesutoimenpiteet. Kuvauksessa on tultava ilmi, kuinka usein tilaa pestään ja miten ja käytetäänkö mahdollisesti pesu- tai desinfiointiaineita ja millaisia aineita ne ovat.

Kertatäyttöperiaatteella toimivissa eläintiloissa (-osastoissa) huolellinen desinfiointi ja pesu ovat suositeltavia toimenpiteitä eläinryhmän vaihtuessa. Tämä siksi, että tartuntaketju katkeaisi eläinryhmien välillä. Esimerkiksi ternivasikoihin perustuvassa naudanlihantuotannossa kertatäyttöisyys takaa sen, että eläinryhmä pysyy samana koko kasvatusajan ja eläimet eivät stressaannu ja sairastu niin helposti. (Hartikainen, Tuovinen, Saarikivi, Kauppinen, Herva, Manninen & Kivinen 2008.)

5.2 Rehu- ja ruokintatilojen puhtaanapito

Omaavalvonnan asiakohdassa rehu- ja ruokintatilojen puhtaanapito kerrotaan niiden tilojen puhtaanapito, joissa yleensä tilalla säilytetään rehua. Nämä tilat voivat olla siiloja (torni- tai laakasiiloja, katettuja tai kattamattomia) tai sitten ihan vain varastoja, joissa säilytetään esimerkiksi maitojauhetta tai muita rehuja yksittäisissä 25kg:n pusseissa. Ruokintapöytien ja heinähäkkien osalta kerrotaan, mistä eläimet saavat pääasiassa ruokansa ja miten niiden tilojen puhtaudesta huolehditaan. Kuvauksessa on tultava ilmi kuinka usein tilat puhdistetaan ja miten.

Ternimaitovarastojen kohdalla pitää kuvata myös se, miten varmistetaan, että emotiloilla vasikka saa varmasti ternimaidon, jos se ei emältä sitä jostain syystä itse saa. Va-

raston paikka voidaan myös kertoa. Ternimaitovarastoissa olisi myös hyvä olla jonkinlainen järjestelmä, jonka avulla viljelijä osaa kertoa tietyn maitoannoksen säilytysajan varastossa. Tällainen järjestelmä voi olla esimerkiksi juokseva numerointi ternimaitopulloissa, minkä avulla ternimaitoa varastosta ottava henkilö tietää ottaa aina ensin vanhemmasta päästä olevan pullon.

Tilalla käytettävien traktoreiden ja pienkuormaajien puhdistuksesta kerrotaan tässä kohdassa, jos niitä käytetään rehun kuljetukseen ja/tai ruokintatyöhön.

5.3 Laitteiden, säiliöiden ja kuljetusvälineiden puhtaanapito

Laitteet, jotka liittyvät eläinten ruokintaan tai muuhun ruokintaan liittyvään työhön kuvataan tässä kappaleessa. Tällainen laite on esimerkiksi apevaunu, jolla eläimille tehdään päivittäin ruoka. Kuvauksessa kerrotaan, kuinka usein laite puhdistetaan ja miten. Muiden välineiden osalta kerrotaan, kuinka ne puhdistetaan ja millä ja miten usein. Tuttisankojen kohdalla mainitaan myös se, miten sangot saadaan ilmastavasti kuivattua pesun jälkeen ja kuinka usein niistä vaihdetaan tutit tai koko sanko vaihdetaan uuteen. Jos tilalla on käytössä juoma-automaatti, kerrotaan, miten sen puhtaudesta ja kalibroinnista huolehditaan (KUVIO 1). Juoma-automaattien letkujen puhtaudesta on myös hyvä huolehtia (KUVIO 2). Vesikuppien (KUVIO 3) pesutiheys kerrotaan ja jos käytössä on väkirehuautomaatit tai muunlaiset väkirehuannostelijat, kerrotaan niiden pesutavasta ja pesutiheydestä (KUVIO 4).

Kuvio 1 Juoma-automaatti

Kuvio 2 Juoma-automaatin sisällä oleva letku kerää helposti likaa ja se pitää myös muistaa pestä

Kuvio 3 Vesikuppien puhdistus kerrotaan kuvauksessa

Kuvio 4 Väkihuannostelija, josta eläimet saavat vapaasti väkirehua

5.4 Eläinten hoito

Eläinten puhtaanapitoon liittyen kerrotaan mahdolliset kuivitustoimet ja niiden toistuvuus, eli kuinka usein kuivitetään. Kerrotaan myös käytettävät kuivikkeet kullakin

eläinryhmällä, eli esimerkiksi jos pienet vasikat saavat olkea kuivikkeeksi, mutta muut eläimet vain turvetta tai ei kuiviketta ollenkaan. On hyvä myös mainita, mistä kuiviketta hankitaan, eli esimerkiksi onko olkea ostettava (keneltä sitä yleensä ostetaan) vai pystytäänkö sitä saamaan omilta pelloilta. Jos tilalla harrastetaan eläinten mekaanista puhdistusta eli karvojen ajoa koneella tai leikkaamista saksilla, siitä on myös hyvä mainita kuvauksessa.

Hoitotoimenpiteiden osalta kerrotaan paikka, jossa hoitotoimenpiteet tehdään. Eli jos tilalla on olemassa käsittelyhäkki (KUVIO 5), mainitaan se kuvauksessa. Kuvauksessa mainitaan myös tilalla työskentelevä henkilö, joka pystyy ammattitaidoltaan jatkamaan eläinlääkärin antamaa lääkitystä sairaalle eläimelle. Sorkkahoitajaa varten emolehmätilojen on kuvattava sorkkahoitopaikka ja mitä kautta eläin saadaan sorkkahoitopaikalle. Jos tilalla on sairaskarsinoita, ne on hyvä mainita.

Emotiloilla kerrotaan, miten varaudutaan poikimisiin eli missä emot yleensä poikivat ja siirretäänkö ne mahdollisesti jonnekin, jos poikima-apua tarvitsee antaa.

Kuvio 5 Käsittelyhäkki

5.5 Rehun ja veden aistinvaraisen laadun valvonta

Rehun ja veden aistinvaraisen laadun valvonnasta kerrotaan, miten rehujen laatua valvotaan. Jos tilalla tuotetusta säilörehusta otetaan analyysit, se mainitaan kuvauksessa ja myös analyysien säilytyspaikka. Myös aistinvaraisen laadun valvonnasta kerrotaan, miten se tehdään ja missä vaiheessa. Laatuun tulee kiinnittää viimeistään siinä vaiheessa huomiota, kun rehua aletaan syöttää. Viljojen osalta voidaan ottaa myös analyysit, mainita se kuvauksessa ja myös analyysien säilytyspaikka. Viimeistään viljoja syöttäessä pitäisi tehdä aistinvaraista laadunvalvontaa, ettei syötössä ole esimerkiksi homeista viljaa. Myös jokaisen ostorehuerän tullessa tilalle on hyvä kertoa, onko tilalla tapana tarkistaa rehuerä aistinvaraisesti. Ostorehujen kohdalla vakuustodistukset kannattaa säilyttää ja niiden säilytyspaikka kertoa kuvauksessa. MTK:n ohjeistuksen mukaan ostorehujen vakuustodistuksia ei tarvitse säilyttää, mutta tieto käytetyn ja ostetun rehun nimestä ja valmistajasta on säilytettävä kaksi vuotta. (Säilytettävät asiakirjat 2012.) Käytännössä tämä tieto löytynee helpoiten rehujen vakuustodistuksista, joten niille kannattaa varata ihan oma kansio.

Veden valvonnassa voidaan kertoa, käytetäänkö enimmäkseen aistinvaraista valvontaa vai ottaako tila säännöllisesti vedestä näytteet ja lähettää analysoitavaksi. Kuvauksessa voi kertoa myös, onko eläimillä käytössään kylmä vai lämmin juomavesi ja kertoa, miten talvipakkasten aikaan on varauduttu siihen, jos vettä ei tule ollenkaan.

5.6 Haittaeläinten torjunta

Jos eläintiloissa esiintyy paljon rottia tai hiiriä, on niiden torjunnasta kerrottava. Jos käytössä ovat kemialliset torjunta-aineet, kuvaillaan niiden käyttö ja tuotteiden merkit. Haittaeläimiä ovat myös kärpäset ja niiden torjunta kuvataan myös ja valmisteiden merkit on hyvä mainita. Jos tilalta löytyy kissoja, jotka saalistavat hiiriä ja rottia ja siten omalta osaltaan myös auttavat torjunnassa, on se myös hyvä mainita.

Mekaanisesta torjunnasta kerrotaan myös eli jos käytössä on hiirenloukkuja tai muita ansoja ja jos tilalla on asennettu esimerkiksi lintujen estämiseksi verkot ikkunoihin tai

tuuletusaukkoihin, kerrotaan se myös tässä kohdassa. Myös kuolleiden haittaeläinten raatojen hävitystapa kerrotaan.

5.7 Jätteiden käsittely

Tilalla olevien jätteiden kierrätys on kuvattava. Kuvataan, mihin jätteet toimitetaan ja mitä voidaan itse hävittää esimerkiksi polttamalla (pahvit ja paperit). Kerrotaan, vie-däänkö jätteet itse kaatopaikalle vai hakeeko joku yritys jätteet pihasta asti. Myös jät-teiden välisäilytyspaikka tilalla mainitaan. Jos tilalla poltetaan paperisia ja pahvijättei-tä, kerrotaan polttopaikan sijainti ja se, miten estetään palon leviäminen mahdollisiin läheisiin rakennuksiin ja maastoon.

Maatiloilla hankalimpia jätteitä ovat muoviset jätteet, joita ei saisi polttaa itse. Kuiten-kin paikalliset 4H-järjestykset järjestävät usein keväisin muovisille lannoite- ja siemen-säkeille keräyksen, jolloin tilalliset voivat viedä lannoite- ja siemensäkkinsä niputettuna keräyspaikkaan ilmaiseksi. Lisätietoa tästä saa paikallisen 4H-yhdistyksen sivuilta. Mui-den muovien, esimerkiksi rehupaalien muovien, hävitystä varten on olemassa yrityk-siä, jotka hakevat muovit korvausta vastaan tilalta. Pienmetallia ja lasia varten olisi hyvä olla tietty astia, mihin ne laitetaan väliaikaiseen säilytykseen ja viedään astian täytyttyä keräykseen. Romumetallin kohdalla kerrotaan välisäilytyspaikka ja se, vie-däänkö metalliromut itse johonkin keräyspisteeseen vai hakeeko joku yritys ne pihasta pois.

Joillekin pienemmille paikkakunnille järjestetään vuosittain keräyspäivä, jolloin joku suurempi jäteyritys tulee tiettyyn, ennalta sovittuun keräyspisteeseen, ja sinne saavat tilalliset itse tuoda metalliromut ja muut ongelmajätteet kierrätettäväksi. Ongelmajät-teiden kanssa täytyy olla huolellinen, ettei niitä joudu missään vaiheessa maahan. On-gelmajätteiksi luetaan torjunta-aineet, rehujen säilöntäaineet, peittausaineet, konei-den huollossa syntyvät jätteet, maalausjätteet, muut vaaralliset jätteet, paristot, akut, loisteputket ja energiansäästölamput. Näille on oltava hyvä ja suojattu säilytyspaikka, josta ne toimitetaan omiin keräyspisteisiinsä. (Maatilan jätehuolto n.d.)

Raatojen käsittely

Tilalla kuolleena syntyneet eläimet, teurasjätteet ja lopetetut eläimet lukeutuvat raatoihin. Kuvauksessa kerrotaan, miten niistä päästään eroon eli käytännössä jos tilataan Honkajoelle raatokyyti, kerrotaan se tässä kohdassa. Teurasjätteiden hautauksen siirtymäaika päättyy vuoden 2012 lopulla eli sen jälkeen niitä ei saa haudata maastoon, vaan nekin pitää toimittaa Honkajoki Oy:lle.

(Teurasjätteiden hautaaminen kielletään suurella osalla maata 2012.)

5.8 Varotoimet tuotaessa ja myytäessä eläimiä

Varotoimissa eläimiä myydessä tai tuotaessa tilalle mainitaan mahdolliset varotoimet silloin, kun uusia eläimiä tuodaan alkutuotantopaikalle tai eläimiä myydään esimerkiksi siitoseläimiksi. Välitysvasikoita tuodessa teurastamon kautta on sekä maitotiloilla että lihanautatiloilla olemassa salmonellavakuutus. Salmonellavakuutuksen tarkoituksena on korvata vakuutuksen laajuudesta riippuen salmonellasta johtuva naudanlihantuottajan taloudellinen vahinko. Vakuutus on vapaaehtoinen, mutta suositeltava. Tuottajalta edellytetään, että hän käyttää puhtaita rehuja eläinten ruokinnassa, että rehut ovat positiivilistalta ja että eläimet ovat kotimaassa syntyneitä. Tuottajan on myös tarjottava vierailijoille suojarahusteet vieraillessaan eläintiloissa tai muuten varmistettava, ettei vieras tuo salmonellaa eläinsuojaan. (Salmonellavakuutus n.d..)

Jos tila vaatii ostoeläimeltä muita varotoimia tai todistuksia, on ne mainittava. Näitä voivat olla esimerkiksi BVD- todistus (Bovine virus diarrhoea, nautojen virusripuli), pälsilistatodistus, tarttuvien sorkkasairauksien todistus ja loistodistus. Näillä todistuksilla myyjä vannoo, että tilalla ei ole esiintynyt mitään edellä mainituista taudeista. On myös hyvä mainita, mihin tarkoitukseen tilalle yleensä tulee uusia eläimiä (esimerkiksi siitoseläimet, emolehmät tai lihantuotanto).

World Organisation for Animal Health on maailmanlaajuinen järjestö, joka toimii eläinten terveyden asiassa tiedottaen eläintaudeista, tehden tutkimuksia eläintauteihin liittyen, yrittäen estää eläintauteiden leviämisen ja varmistaen ruoan turvallisuuden ja laadun. WAHID on kyseisen organisaation tietopankki, josta löytyy tietoa jokaisen maan

tautilanteesta. Tietopankin mukaan Suomessa on tänä vuonna ilmoitettu yksi tapaus 14.2.2012, jolloin 77 lintua jollakin harrastetilalla sairastui tarttuvaan kurkunpään ja henkitorven tulehdukseen. 10 lintua kuoli tähän sairauteen. (Exceptional epidemiological events 2012.)

Tietopankista löytyy raportti tästä tapauksesta kuten kaikkien muidenkin maiden ilmoitetuista sairauksista. Lisätietoa Suomen tautitilanteesta ja maailmanlaajuisesta tautitilanteesta löytyy WAHIDin tietopankista.

5.9 Rehun lisäaineiden, eläinlääkkeiden, kasvinsuojeluaineiden, lannoitevalmisteiden, biosidien ja vaarallisten kemikaalien käyttö ja säilytys

Tässä kerrotaan, millaisia aineita tilalla käytetään mihinkin tarkoitukseen ja missä niitä säilytetään sekä miltä yritykseltä aine on ostettu. Jos rehuun käytetään jonkinlaista säilöntäainetta, kerrotaan säilöntäaineen tyyppi ja valmisteen merkki. Eläinlääkkeiden kohdalla kerrotaan yleisimmät tilalla säilytettävät lääkkeet ja niiden säilytyspaikka. Kasvinsuojeluaineiden käyttöön liittyen on oltava olemassa voimassa oleva kasvinsuojelukoulutus, josta saadun todistuksen säilytyspaikka on mainittava ja käytettävät valmisteet on lueteltava. Jos tilalla käytetään lannoitevalmisteita eli apulantoja, kerrotaan niiden säilytyspaikka. Biosideja eli esimerkiksi tuholaistorjunta-aineita käytettäessä on kerrottava niiden säilytyspaikasta ja käytöstä. Jos tilalla on muita vaarallisia kemikaaleja kuten liuottimia ja öljyjä, täytyy niiden säilytyspaikka mainita myös.

Jotkut eläinlääkkeet saattavat vaatia kylmäsäilytyksen, joten tilalla olisi hyvä olla olemassa jääkaappi lääkkeille, varsinkin jos niitä säilytetään tilalla paljon. Lääkkeiden oikea säilytyslämpötila on lääkkeen säilyvyyden kannalta erittäin tärkeää. Eläinlääkäriltä saa tiedon lääkkeiden säilytyksestä, jos sitä tarvitsee. Muutenkin lääkkeille ja muille hoitotarvikkeille olisi hyvä olla yksi säilytyspaikka, josta kaikki tarpeellinen löytyy nopeasti eläimen tarvitessa apua (KUVIO 6) .

Kuvio 6 Lääkekaappi lääkkeiden ja muiden tarvikkeiden säilytykseen

Lääkekirjanpitoa täytyy pitää kaikkien tuotantoeläinten paitsi turkiseläinten kohdalla. Kirjanpidossa on käytävä ilmi eläimen EU-tunnus, lääkkeenantopäivämäärä, lääkevalmisteen nimi, annettu määrä, miksi lääkettä on annettu ja kuka lääkityksen on aloittanut ja mistä lääke on saatu. Tätä kirjanpitoa on säilytettävä tilalla viisi vuotta. Myös ennaltaehkäisevästä lääkityksestä kuten rokotteista tai matolääkkeistä on pidettävä kirjaa. Jos käytössä on lääkerehut, täytyy nekin mainita kirjanpidossa.

(Täydentävät ehdot – Lääkekirjanpito 2012.) Eläinten hyvinvointitukeen sitoutuneet tilat voivat kirjata lääkitystiedot suoraan Nasevaan, josta ne ovat valtuutusten kautta suoraan niiden henkilöiden luettavissa, ketkä tietoa tarvitsevat.

5.10 Henkilöstön perehdyttäminen elintarvikehygieniaan ja tartuntatauti- tien torjuntaan

Henkilöstön perehdyttämiseen liittyen mainitaan sen tilalla työskentelevän henkilön nimi, jonka vastuulla on perehdyttää uudet työntekijät elintarvikehygieniaan ja tartuntatauti-
tien torjuntaan. Tällä henkilöllä olisi hyvä olla suoritettuna hygieniapassi, jotta hän on pätevä perehdyttämään muita. Tartuntatauti-
tien torjuntaan perehdytyksessä on

henkilöllä hyvä olla esimerkiksi maatalousalalta koulutus, jotta hänelle ovat nämä asiat tuttuja. Hygieniapassin voi halutessaan suorittaa järjestetyssä tilaisuudessa, joista saa lisätietoa Eviran Internet-sivuilta.

5.11 Tartuntatautien suojaus tilalla

Jokaisen viljelijän tulisi suhtautua vakavasti oman tilansa tautisuojaukseen. Tautisuojaus tarkoittaa sekä eläinten että ihmisen suojaamisten tarttuvilta taudeilta. Ihmisiä varten olisi tilalla hyvä olla olemassa vähintään suojavaatetus ja kengänsuojat. Eläimiin ei tietenkään saa koskea. Parhaassa tapauksessa tilalla on oma sisäänkäynti ja pukuhuone vierailijoille kuten eläinlääkärille, seminologille ja muille ihmisille, jotka vierailevat karjarakennuksessa. Myös tautipenkki on yksi hyvä keino. Se tarkoittaa, että tietyn rajan yli ei saa mennä omilla jalkineissaan, vaan penkin jälkeen vaihdetaan tilan omat saappaat jalkaan.

KM Vetin numerosta 6/2012 löytyy hyvät ohjeistukset vierailijoille, jotka jokainen voi vaikka kopioida omaan käyttöönsä. Ohjeistuksessa on hyödynnetty hollantilaista mallia tautisuojaukseen. Vierailijoita pyydetään mm. huomioimaan oma käsihygieniansa ja tietysti ilmoittamaan tulonsa sekä tilallisille että kirjaamaan se ylös erityiseen vierailijalokikirjaan. Vierailun jälkeen pitää muistaa pestä saappaat ja laittaa haalari pyykkikoriin ja pestä kädet. Tällainen ohjeistus on jokaiselle tilalle hyvä keino saada vierailijainkin huomaamaan, että tilalla vierailijat ovat kyllä tervetulleita, mutta heidän pitää vieraillessaan noudattaa tilan sääntöjä. Lehestä löytyy myös samanlaiset ohjeistukset työntekijöille uuden eläimen saapuessa tilalle ja ohjeet karja-auton kuljettajalle. Uusi eläinten tulo-ohjeita voi jokainen muokata oman tilansa mukaan, eli jos tilalla ei ole olemassa erityisiä karanteenitiloja tai muita uusia eläimiä varten, niin ohjeeseen kirjaan omat toimintatavat. Jos karja-auton kuljettaja joutuu kulkemaan navetan sisällä, on häntä myös hyvä ohjeistaa edes pesemään ja desinfioimaan saappaansa tullessa ja mennessä. (Tirkkonen 2012.)

6 YHTEENVETO

Omavalvontakuvaus kertoo, kuinka tilalla toimitaan erilaisten tärkeiden asioiden kanssa, jotka liittyvät eläinten ja ihmisten hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Tilakohtainen omavalvonta on jokaisen tilallisen mietittävä huolellisesti läpi ja laitettava kaikki ylös paperille tai tietokoneelle, silloin on helppo asioiden muututtua tätä kuvausta muokata. Omavalvonnan miettiminen saattaa aluksi tuntua vaikealta tai aikaa vievältä asialta, mutta asiaan kannattaa perehtyä ja miettiä oman työnsä kautta tilansa toimintatapoja. Lopulta tuloksena on omavalvontasuunnitelma, joka maataloilta vaaditaan tänä päivänä. Omavalvontakuvausta on myös hyvä ajatella dokumenttina, joka sisältää kaiken tärkeän liittyen tilaan: toimintatavat, tärkeät puhelinnumerot, tärkeiden dokumenttien säilytyspaikat yms. Tämä kaikki auttaa esimerkiksi uutta työntekijää perehtymään tilan toimintatapoihin.

Omavalvontaoppaan tarkoituksena on kertoa tilallisille, miten omavalvontakuvaus tehdään, mitä asioita tulisi miettiä jokaisen omassa työssään ja erityisesti pysähtyä miettimään, ovatko nämä asiat varmasti kunnossa meillä. Oppaaseen on laitettu laajasti asioita ylös, mutta jos asiat eivät koske tilaa, voi ne poistaa kokonaan tai vaan jättää sen kohdan tyhjäksi. Omavalvonnan olisi hyvä olla ajan tasalla koko ajan, jotta jokainen tilalla työskentelevä henkilö saisi viimeisimmän tiedon tilan käytänteistä. Eri-tyisesti isoilla tiloilla, jossa työskentelee monta henkilöä, on jokaisen työntekijän hyvä tietää omavalvontakuvauksen sisältö ja se, kuka on vastuussa mistäkin asiasta.

Opinnäytetyöprosessin eteneminen alkoi keväällä 2012. Silloin aihe varmistui ja aloin kerätä kevään mittaan hieman tietoa omavalvonnasta ja siitä, miksi sitä tehdään ja mitä siihen sisältyy. Kesällä sain hieman kirjoitettua perusasioita. Syksyn tullessa sain tarkempaa ohjeistusta ja sain kirjoitettua työtä useammin ja selkeästi tietäen, mitä työssä kuuluisi olla. Loppuvuosi menikin korjaillessa ja miettiessä, miten omavalvontapohjasta saisi selkeän ja kiinnostavan, sellaisen, että sitä jokainen tilallinen viitsisi täyttää. Loppujen lopuksi olen tyytyväinen tähän työhön, sillä halusin tehdä jotain konkreettista josta on viljelijöille hyötyä ja uskon, että tästä työstä on hyötyä monelle viljelijälle.

LÄHTEET

- A 16.2.2006/134. Maa- ja metsätalousministeriön asetus alkutuotannolle elintarvike-turvallisuuden varmistamiseksi asetettavista vaatimuksista. Viitattu 5.9.2012. Valtion säädöstietopankki Finlex. www.finlex.fi, lainsäädäntö, säädökset alkuperäisinä, 2006, 150-101.
- Alkutuotannon ketjuinformaatio. 2012. Viitattu 27.9.2012. Elintarviketurvallisuusviraston Internet-sivut. www.evira.fi, elintarvikkeet, alkutuotanto, ketjuinformaatio.
- Exceptional epidemiological events. n.d. WAHID interface. Animal Health Information. World Animal Health Information Database. Viitattu 2.10.2012. http://www.oie.int/wahis_2/public/wahid.php/Wahidhome/Home, Country information, Region: Europe, Country: Finland, Reported disease events.
- Hartikainen, K., Tuovinen, V., Saarikivi, M., Kauppinen, R., Herva, T., Manninen U. & Kivinen, T. 2008. Kertatäyttöiset nautakasvattamot – kasvatusten mallinnus ja kokeilu. Suomen maataloustieteellisen seuran posterit. Viitattu 27.9.2012. www.smts.fi, julkaisu, maataloustieteen päivät, posterit, rakennukset.
- L 13.1.2006/23. Elintarvikelaki. Viitattu 3.8.2012. Valtion säädöstietopankki Finlex. www.finlex.fi, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö, 2006, 13.1.2006/23.
- Maatilan jätehuolto. n.d. Pirkanmaan jätehuolto Oy:n Internet-sivut. Viitattu 2.10.2012. www.pirkanmaan-jatehuolto.fi, palvelut, yritykset, maatalousyrittäjät.
- Maatiloilla tehdään työtä laadun parantamiseksi. n.d. Laatuketjun Internet-sivut. Viitattu 16.10.2012. www.laatuketju.fi, ketjun osat, maatilat.
- Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta koulutushanke. 2012. Jyväskylän ammattikorkeakoulun Internet-sivut. Viitattu 9.10.2012. www.jamk.fi, Tutkimus- ja kehitystyö, Maitoa ja naudanlihaa Keski-Suomesta.
- Omavalvonta. 2012. Elintarviketurvallisuusviraston Internet-sivut. Viitattu 11.9.2012. www.evira.fi, elintarvikkeet, hygieniaosaaminen, tietopaketti, omavalvonta.
- Poikela, T. 2010. Laatujohtaminen. ProAgria Kainuun julkaisu. Viitattu 16.10.2012. www.tukinetti.net, kehittäminen, laatu, laatujohtaminen, laatujohtamisen esittelyä Tarja Poikela.
- Salmonellavakuutus. n.d. ETT:n Internet-sivut. Viitattu 2.10.2012. www.ett.fi, tarttuvat taudit, salmonella, salmonellavakuutus.

Säilytettävät asiakirjat. 2012. MTK:n Internet-sivuilla oleva ohje. Maatalouden tukien ja alkutuotantoasetuksen vaatimukset asiakirjojen säilyttämisestä. Viitattu 1.10.2012. www.mtk.fi, liitot ja yhdistykset, MTK Keski-Pohjanmaa, Ajankohtaista, Uutiset, Mitä asiakirjoja maatalon tulee säilyttää?

Teurasjätteiden hautaaminen kielletään suuressa osassa maata. 2012. Viitattu 8.10.2012. Tukipilari-hankkeen tiedostussivut. <http://www.tukipilarihanketiedottaa.fi>, ajankohtaista, siirry arkistoon, teurasjätteiden hautaaminen kielletään suuressa osassa maata.

Tirkkonen, M. 2012. Hollantilaisia ideoita vasikoiden tautisuojaukseen. KM Vet 6/2012, 20-21.

Tuotantoeläimet. 2012. Viitattu 16.10.2012. Elintarviketurvallisuusviraston Internet-sivut. www.evira.fi, elintarvikkeet, alkutuotanto, eläimistä saatavat elintarvikkeet, tuotantoeläimet.

Täydentävät ehdot – Lääkekirjanpito. 2012. Viitattu 8.10.2012. Eviran Internet-sivut. <http://www.evira.fi>, asiakokonaisuudet, täydentävät ehdot, lääkekirjanpito.

LIITTEET**Liite 1 Omavalvontapohja**